

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**ДОСУДОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ
ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ
ВИБОРЧИХ ПРАВ
ГРОМАДЯН НА ЧЕРГОВИХ
МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ
2015 РОКУ**

Громадянська мережа ОПОРА

ДОСУДОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ЧЕРГОВИХ МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ 2015 РОКУ

РЕЗЮМЕ

За даними ОПОРІ, отриманими протягом липня – жовтня 2016 р., на чергових місцевих виборах в Україні було розпочато **422** кримінальних проваджень за статтями 157-160 Кримінального кодексу України.

На чергових місцевих виборах в Україні 2015 р. кількість розпочатих кримінальних проваджень стала найбільшою, у порівнянні із позачерговими виборами Президента та Верховної Ради України.

Якщо на місцевих виборах 2015 р. було розпочато **422** досудові розслідування, то на позачергових виборах народних депутатів України 2014 р. ця кількість була меншою на 73 розслідування (**349**). Натомість на позачергових виборах Президента України було розпочато **150** розслідувань.

Зростання кількості досудових розслідувань на чергових місцевих виборах 2015 р. пояснюється як великою кількістю кандидатів на локальних виборах різних рівнів, так і певною активізацією правоохоронних органів у аспекті реагування на повідомлення різних суб'єктів виборчого процесу.

Найбільше досудових розслідувань стосувалися підкупу виборців – **159**, розслідувань за статтею 160 Кодексу та випадків перешкоджання виборчому праву громадян, роботі виборчої комісії та офіційного спостерігача – **97** розслідувань (стаття 157).

Достатньо масовими були розслідування за статтею 158-1 (**78**) та статтею 158 (**71**).

Нечисленними були розслідування за статтями Кримінального кодексу 158-2 (*незаконне знищення виборчої документації*) – **9**, 159-1 (Порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму) – **7**.

Лише одне досудове розслідування проводилося за статтею 159 Кримінального кодексу України (порушення таємниці голосування).

Станом на 21 жовтня 2016 року слідчими було прийнято рішення закрити майже **74%** кримінальних проваджень, розпочатих на чергових місцевих виборах в Україні. З **442** кримінальних проваджень **311** було закрито, **66** завершилися направленням до суду обвинувальних актів, таким чином **45** досі розслідуються.

СУДОВІ РІШЕННЯ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Станом на 01.10.2016 судами України було винесено **63** рішення щодо кримінальних проваджень, розпочатих правоохоронними органами на чергових місцевих виборах 2015 року.

Винними у вчиненні злочинів проти виборчих прав громадян було визнано **69** осіб.

Моніторинг ОПОРИ засвідчує, що **44 з 69** (майже 64%) визнаних винними осіб отримали покарання за злочини, передбачені статтею 158-1 Кримінального кодексу України. Цією статтею встановлено відповідальність за незаконне використання виборчого бюлетеня, голосування виборцем більше ніж один раз.

За фактичними обставинами, встановленими у рішеннях судів, найчастіше за статтею 158-1 засуджувалися виборці, які незаконно отримували виборчі бюлетені й голосували за інших осіб (**13 з 44** осіб). Здебільшого «додатковим» голосом себе наділяли родичі громадян, які не перебували у територіальній громаді в день голосування. У той же час **8** членів ДВК було засуджено за отримання виборчого бюлетеня замість інших осіб. Ці громадяни незаконно отримували для себе бюлетені інших виборців, одночасно виконуючи повноваження із організації голосування на дільниці.

12 з 44 осіб були визнанні винними за статтею 158-1 Кримінального кодексу внаслідок вчинення дій із незаконного приховування виборчих бюлетенів, спроб винести їх за межі виборчої дільниці.

8 членів ДВК було засуджено за незаконну видачу бюлетенів особам, які не мали права голосувати. У цьому випадку йдеться як про видачу бюлетенів родичам виборців, так і про протиправні дії із ознаками організованих технологій фальсифікації результатів голосування на дільниці.

Судом також встановлено вину офіційного спостерігача, який отримав бюлетені і проголосував за іншу особу. В одному з рішень суду йдеться про голосування на місцевих виборах особи, яка не належала до територіальної громади, а також засуджено одного громадянина за припинену правоохоронцями спробу проголосувати без законних підстав.

Якщо стаття 158-1 Кримінального кодексу зайняла перше місце у **63** рішеннях судів, то другою найпоширенішою стала стаття 160 (підкуп виборця). За даними Єдиного реєстру судових рішень покарання за підкуп виборців отримали усього **19** осіб.

13 осіб вчинили злочин, погодившись на отримання грошей взамін на голос, **5** осіб було засуджено за пропозицію неправомірної вигоди виборцям. Натомість лише один кандидат на місцевих виборах був притягнений за підготовку чи здійснення підкупу виборців.

Варто зауважити, що п'ять засуджених осіб діяли в інтересах кандидатів, але претенденти на виборні посади досі не були притягнуті до відповідальності.

Поодинокими були рішення судів щодо злочинів, відповідальність за які встановлена статтями 157, 158, 158-2 Кримінального кодексу України.

За статтею 158 Кримінального кодексу було засуджено двох осіб, які входили до складу дільничної виборчої комісії. У цьому випадку голова і секретар ДВК визнані винними у незаконному підписанні протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці до його заповнення, складання та підписання не на засіданні виборчої комісії, на якому здійснюється підрахунок голосів виборців.

Двоє виборців отримали покарання за незаконне знищення виборчих бюлетенів відповідно до статті 158-2 Кримінального кодексу. Особи отримали бюлетені, але їх розірвали на виборчій дільниці, не скориставшись правом проголосувати.

За статтею 157 Кодексу (перешкоджання виборчому праву громадян) було засуджено заступника голови Біленківської селищної територіальної виборчої комісії м. Краматорськ. У цьому випадку заступника голови ТВК визнано винною у внесенні неправдивих даних до документів, поданих одним із кандидатів.

Застосовані судами міри покарання

Враховуючи різні обставини вчинення злочинів проти виборчих прав громадян, наявність статусу виборця, члена виборчої комісії чи кандидата, пом'якшуючих обставин, неоднакову тяжкість протиправних дій, для **69** осіб було встановлено різноманітні міри покарання.

Якщо узагальнити винесені вироки без поправки на положення статей 157 – 160 ККУ та конкретні обставини кримінальних проваджень, то міри покарання можна розподілити наступним чином.

36 з 69 особам було призначено покарання у виді штрафу. Натомість 18 громадян було засуджено до позбавлення волі строком на 5 років, аналогічне покарання, але строком на 3 роки, було застосовано до **6** осіб. **9 з 69** осіб було засуджено до обмеження волі строком від 1 до 3 років.

З **36** визнаних винними, яким було призначено покарання у виді штрафу, **31** особа заплатила від 510 до 2 000 гривень. Для 3 громадян штраф складав від 2 000 до 3 400 гривень. У той же час **2** особи були покарані штрафом у розмірі 8 500 гривень. У останньому випадку мова йде про членів ДВК у Білій Церкві Київської області, які видали виборчі бюлетені неналежним особам.

Усіх громадян, засуджених до позбавлення або обмеження волі, було звільнено від відбування основного покарання з випробуванням на певний іспитовий строк. Випробування із іспитовим строком на 1 рік було призначено 24 особам, 9 осіб отримали іспитовий строк більше року і до 3 років. Таким чином, жодна особа не відбуває основне покарання (позбавлення або обмеження волі).

Суди активно застосовували як додаткове покарання позбавлення права займати посади у виборчих комісіях або займатися діяльністю, пов'язаною із виборчим процесом (від 1 до 3 років).

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

До правоохоронних органів під час проведення місцевих виборів у 2015 році надійшло 196 заяв та повідомлень про правопорушення та інші події пов'язані з виборчим процесом, зареєстровані в Журналі єдиного обліку. За 5 фактами складено протоколи про адміністративні правопорушення, які скеровані в суди для притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення пов'язані з черговими місцевими виборами 2015 року у Львівській області, 153 звернення розглянуто у порядку передбаченому Законом України "Про звернення громадян".

Розпочато 6 кримінальних проваджень, зокрема :

- Сокальським ВП Червоноградського ВП ГУ НП у Львівській області 01.10.2015 року було розпочато кримінальне провадження №12015140310001218, за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 статті 157 КК України, закрите 06.10.2015 року на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України, у зв'язку з відсутністю складу правопорушення;
- Стрийським ВП ГУ НП у Львівській області 25.10.2015 року було розпочато кримінальне провадження № 12015140130001903, за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 157 КК України, 07.12.2015 року, закрито на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України, у зв'язку з відсутністю складу правопорушення;
- Шевченківським ВП ГУ НП у Львівській області 25.10.2015 року було розпочато кримінальне провадження №12015140090003669, за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 158-1 КК України;
- Сихівським ВП ГУ НП у Львівській області 30.01.2016 року було розпочато кримінальне провадження № 1201614007000052, за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 158-2 КК України;
- Миколаївським ВП ГУ НП у Львівській області року було розпочато кримінальне провадження № 12015140250001307;
- Личаківським ВП ГУ НП у Львівській області року було розпочато кримінальне провадження № 12015140040004095, закрито на підставі П. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України, у зв'язку з відсутністю події злочину;
- Залізничним ВП ГУ НП у Львівській області року було розпочато кримінальне провадження №12015140060002982, за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 2 ст. 158-1 КК України

Інформація Головного управління Національної поліції у Львівській області від 12 липня 2016 №А-20/16/02-16, №А-121/зі/16/02-16 від 29 серпня 2016 року та № А-125/16/01-16 від 06 вересня 2016 року за відповідями на інформаційні запити Громадянської мережі ОПОРА містить відмінний перелік проваджень та статей Кримінального кодексу за якими кваліфіковано кримінальні правопорушення щодо виборчих прав громадян.

У відповіді на інформаційний запит Прокуратури Львівської області від 29.08.2016 №19-263-вих-16 надано інформацію про порушення лише 3 кримінальних проваджень.

Інформація Головного управління Національної поліції України станом на 21.10.2016 року.

Серед 6 розпочатих кримінальних проваджень у Львівській області одне провадження №12015140060002982 було передано до суду з обвинувальним актом, на даний час у справі № 462/8492/15-к винесено вирок за ч. 2 статті 158-1 КК України – **незаконне надання виборчого бюлетеня членом комісії:**

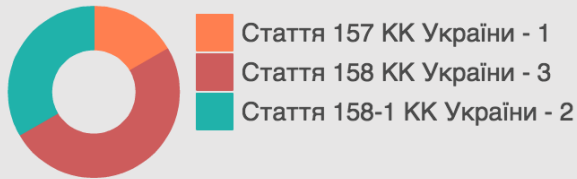
- Залізничним районним судом м. Львова встановлено, що член дільничної комісії під час проведення місцевих виборів 2015 року видала виборчі бюлетені особі, яка не була включена до уточненого списку виборців¹.

Попри офіційне оприлюднення рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень Територіального управління Державної судової адміністрації у Львівській області двічі відповідало на інформаційний запит Громадянської мережі ОПОРА, що судами не розглядалися кримінальні правопорушення щодо виборчих злочинів вчинених на місцевих виборах.

Решта 5 кримінальних проваджень за інформація Головного управління Національної поліції України станом на 21.10.2016 року закрито. За інформацією Головного управління Національної поліції у Львівській області №А-121/зі/16/02-16 від 29 серпня 2016 року Шевченківським ВП ГУ НП у Львівській області продовжувалося розслідування кримінального провадження №12015140090003669.

¹ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56766743>

Розпочато
провадження

Закрито
провадження

Скеровано до
суду

Інформація згідно відповіді Головного управління Національної поліції у Львівській області від 12 липня 2016 року № А-20/1602-16 на інформаційний запит Громадянської мережі ОПОРА.

ПРОМІЖНІ ВИСНОВКИ

Враховуючи 422 розпочаті на чергових місцевих виборах та зафіксовані офіційними спостерігачами проблеми виборчого процесу, загальна кількість притягнених до відповідальності осіб (69) є незначною. Це демонструє як недоліки в діяльності правоохоронних органів, так і недостатньо якісне законодавче регулювання окремих аспектів виборчого процесу, складність доведення окремих видів злочинів проти виборчих прав громадян.

Кандидати на виборні посади фактично відсутні у переліку притягнених до відповідальності осіб, що засвідчує недостатній потенціал правоохоронців розслідувати централізовані та гарно організовані технології фальсифікації результатів волевиявлення громадян.

У малочисельній сукупності вироків домінують факти, пов'язані із отриманням бюлетенів одними виборцями замість інших, незаконною видачою членами ДВК бюлетенів, отриманням виборцем за власний голос неправомірної вигоди. На поточний момент немає підстав вважати, що результати діяльності правоохоронної та судової систем забезпечують принцип невідворотності покарання для кандидатів, які під час виборчих кампаній вдаються до достатньо масових порушень законодавства, особливо в аспекті підкупу виборців.

Члени виборчих комісій, як правило, притягалися до відповідальності за незаконну видачу виборчих бюлетенів. Натомість широко відомою та доведеною спостерігачами практикою є так зване переписування протоколів про підрахунок голосів виборців не на засіданні ДВК. Цю проблему на поточний момент майже не відображено у рішеннях судів.

36 з 69 засуджених осіб отримали покарання у виді штрафу, натомість усі громадяни, засуджені до позбавлення або обмеження волі, були звільнені від основного покарання. Суди зобов'язані врахувати усі законодавчі та фактологічні обставини, але масове укладення угод про визнання винуватості між слідством та обвинуваченим із подальшим звільненням останнього від відбування покарання не сприяє попередженню виборчих злочинів.

Факти, відображені у судових рішеннях, засвідчують необхідність проведення широкої інформаційної кампанії серед виборців щодо неприпустимості здійснення спроб отримати бюлетені замість своїх родичів, голосуючи більше ніж один раз.

Викликає стурбованість неповнота та суперечливість статистичних даних у відповідях органів прокуратури, Національної поліції та Територіального управління Державної судової адміністрації у Львівській області на інформаційні запити Громадянської мережі ОПОРА.

Цей звіт було розроблено за фінансової підтримки Ради Європи. Висловлені тут думки жодним чином не відображають офіційну позицію Ради Європи.